

COMMISSION DES ASSURANCES

Bruxelles, le 31 mars 2006

DOC C/2005/8

AVIS

relatif au projet d'arrêté royal modifiant l'arrêté royal du 12 janvier 1984 déterminant les conditions minimales de garantie des contrats d'assurance couvrant la responsabilité civile extra-contractuelle relative à la vie privée.

1. INTRODUCTION

Le projet d'arrêté royal soumis à la Commission des assurances a pour but d'éviter, qu'à la faveur d'un recours en remboursement exercé par l'assureur de la RC vie privée, un enfant mineur et indirectement ses parents qui souhaiteraient lui venir en aide soient obligés de rembourser la dette de responsabilité résultant d'une faute grave ou intentionnelle commise par le mineur lorsqu'elle a entraîné des dommages catastrophiques.

A l'heure actuelle, la situation est la suivante : le mineur ayant commis une faute intentionnelle est privé de la garantie de l'assureur qui couvre sa responsabilité civile, sur le fondement de l'article 8, alinéa 1er de la loi du 25 juin 1992. Cette conséquence est toutefois limitée au mineur qui s'est rendu coupable d'une telle faute. Selon la jurisprudence de la Cour de cassation, l'assureur reste en effet tenu de couvrir la responsabilité des parents en qualité de civilement responsable de leur enfant mineur. Après avoir indemnisé la victime, l'assureur subrogé dans les droits des parents se retourne contre l'enfant mineur, sur le fondement de l'article 41 de la loi du 25 juin 1992. Il exerce ainsi l'action contributoire que les parents auraient pu eux-mêmes exercer contre l'enfant après indemnisation de la victime.

Bien que ce recours soit discutable, puisque la subrogation s'exerce ici contre l'enfant qui est souvent lui-même assuré par le contrat d'assurance et que l'assureur exerce un recours que les parents n'auraient vraisemblablement pas exercé, il a néanmoins été admis par la Cour de cassation (Cass. 20 janvier 2000, Bull. Ass., 2001, p.251, on notera

COMMISSIE VOOR VERZEKERINGEN

Brussel, 31 maart 2006

DOC C/2005/8

ADVIES

over het ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 januari 1984 tot vaststelling van de minimumgarantievoorwaarden van de verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid buiten overeenkomst met betrekking tot het privé-leven.

1. INLEIDING

Het aan de Commissie voorgelegde ontwerp van koninklijk besluit beoogt te vermijden dat, tengevolge van het verhaal van de verzekeraar BA Privé-leven tot terugbetaling van uitgekeerde sommen, een minderjarig kind en onrechtstreeks zijn ouders die hem ter hulp zouden willen komen, verplicht zouden worden een aansprakelijkheidsschuld terug te betalen die het gevolg is van een door de minderjarige begane grove fout of opzettelijke daad die catastrofale gevolgen heeft gehad.

Momenteel is de situatie als volgt : ten aanzien van een minderjarige die een opzettelijke fout begaat, biedt de verzekeraar die zijn burgerrechtelijke aansprakelijkheid dekt, geen tussenkomst en dit op basis van artikel 8, eerste lid, van de wet van 25 juni 1992. Dit geldt echter alleen voor de minderjarige die zulke fout heeft begaan. Volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie blijft de verzekeraar BA Privé-leven namelijk verplicht dekking te geven voor de aansprakelijkheid van de ouders in hun hoedanigheid van burgerrechtelijk aansprakelijke voor hun minderjarig kind. Na het slachtoffer vergoed te hebben, keert de verzekeraar, gesubrogeerd in de rechten van de ouders, zich tegen het minderjarig kind op grond van artikel 41 van de wet van 25 juni 1992. Hij oefent aldus de vordering uit die de ouders zelf zouden kunnen uitoefenen tegen het kind na vergoeding van het slachtoffer.

Hoewel dit verhaal betwistbaar is, omdat de subrogatie hier uitgeoefend wordt tegen het kind dat vaak zelf verzekerde is in de verzekeringsovereenkomst en omdat de verzekeraar een verhaal uitoefent dat de ouders waarschijnlijk niet zouden uitoefenen, is het aanvaard door het Hof van Cassatie (Cass. 20 januari 2000, Bull.Ass., 2001, p.

que cet arrêt a été rendu sur le fondement de l'article 22 de la loi du 11 juin 1874 qui ne prévoit pas d'abandon de recours) et par certaines Cours d'appel, spécialement la Cour d'appel de Liège. Ce recours en remboursement, qui peut porter sur des sommes importantes, risque de plonger le mineur et indirectement sa famille dans de graves difficultés financières.

La situation est comparable en cas de faute lourde du mineur, si ce n'est que dans cette hypothèse, le comportement constitutif de faute lourde doit être précisément défini dans le contrat. Ceci résulte de l'article 8, alinéa 2, de la loi du 25 juin 1992. Si ce n'est pas le cas, l'assureur ne peut refuser sa garantie.

-◆-

2. COMMENTAIRES

La Commission des assurances partage le souci exprimé dans le projet d'arrêté royal et approuve cette initiative. L'assurance RC vie privée manquerait son but, si l'assureur pouvait systématiquement exercer un recours après indemnisation en vue de récupérer l'intégralité des montants versés à charge du mineur qui s'est rendu coupable d'une faute grave ou intentionnelle, alors même que ces montants peuvent être très importants. Le patrimoine familial que l'assurance est censé protéger serait alors gravement menacé.

Toutefois, comme l'indique le rapport au Roi qui accompagne le projet, il ne saurait être question de soustraire ce mineur à toute sanction civile. Ceci méconnaîtrait d'ailleurs le prescrit de l'article 8, alinéa 1er, de la loi du 25 juin 1992, qui est d'ordre public. Un recours après indemnisation doit être autorisé mais il doit faire l'objet d'une limitation en montants, comme c'est déjà le cas dans certaines hypothèses prévues dans l'arrêté royal relatif au contrat type d'assurance automobile.

La voie choisie pour atteindre cet objectif appelle toutefois les commentaires suivants :

- Pour clarifier la situation, il est bon de rappeler que l'arrêté royal du 12 janvier 1984, dans sa version initiale, obligeait l'assureur RC vie privée de couvrir la faute intentionnelle des mineurs de moins de 16 ans. Dans un tel contexte, la question du recours ne se posait que pour les mineurs de plus de 16 ans. Dans sa version actuelle, l'arrêté royal tel que modifié par l'arrêté royal du 24 décembre 1992 ne comporte plus une telle obligation. Il est vrai que certaines compa-

251, er dient opgemerkt te worden dat het arrest gesteund is op artikel 22 van de wet van 11 juni 1874 dat geen afstand van verhaal voorzagt) en door sommige Hoven van Beroep, in het bijzonder het Hof van Beroep van Luik. Aangezien dit verhaal vaak om aanzienlijke sommen gaat, kan dit voor de minderjarige en onrechtstreeks, het gezin ernstige financiële problemen teweegbrengen.

Wanneer de minderjarige een grove fout begaat, worden min of meer dezelfde regels toegepast, met dit verschil dat de feiten die als grove fout worden aangemerkt, uitdrukkelijk bepaald moeten zijn in de overeenkomst, zoals gesteld wordt in artikel 8, tweede lid, van de wet van 25 juni 1992. Als de verzekeraar dit niet gedaan heeft, kan hij zijn dekking niet weigeren.

-◆-

2. COMMENTAAR

De Commissie voor Verzekeringen deelt de bekommernis die in het ontwerp van koninklijk besluit geformuleerd wordt en onderschrijft dit initiatief. De verzekering BA Privé-leven zou zijn doel voorbijschieten indien de verzekeraar de uitgekeerde sommen systematisch zou kunnen verhalen op de minderjarige die een grove fout of een opzettelijke daad begaan heeft, terwijl het om zeer grote bedragen kan gaan. Dit zou een ernstige bedreiging vormen voor het gezinsvermogen, dat juist beschermd moet worden door de verzekering.

Zoals ook gesteld wordt in het Verslag aan de Koning dat bij het ontwerp hoort, kan het echter niet de bedoeling zijn om de minderjarige van elke burgerrechtelijke sanctie te vrijwaren. Dit zou overigens indruisen tegen de bepaling van artikel 8, eerste lid, van de wet van 25 juni 1992, die van openbare orde is. De verzekeraar die het slachtoffer vergoed heeft, moet verhaal kunnen uitoefenen, maar het bedrag van dit verhaal moet beperkt zijn, zoals dit reeds bestaat in bepaalde gevallen voorzien in het koninklijk besluit betreffende de modelovereenkomst verzekering BA auto.

Over de wijze waarop deze doelstelling moet worden bereikt, wenst de Commissie het volgende op te merken :

- Om meer klaarheid te scheppen is het goed om te verwijzen naar de oorspronkelijke versie van het koninklijk besluit van 12 januari 1984, die de verzekeraar BA Privé-leven verplichtte dekking te verlenen voor opzettelijke daden van minderjarigen beneden de 16 jaar. In zulke context stelde de problematiek van het verhaal zich alleen voor de minderjarigen die ouder zijn dan 16 jaar. De huidige versie van het koninklijk besluit, zoals het gewijzigd is door het koninklijk be-

gnies offrent encore une telle couverture à l'heure actuelle, mais pas toutes. De plus, certains tribunaux considèrent que cette clause est nulle car contraire à l'ordre public.

- Le projet d'arrêté royal se fonde sur l'article 88, alinéa 3, de la loi du 25 juin 1992 qui permet au Roi de limiter le recours dans les cas qu'il détermine. Cette possibilité a certes déjà été utilisée en assurance RC automobile.

Le projet part donc du principe que l'action en remboursement dont il est question est une action récursoire au sens de l'article 88. Même si la question reste discutée en jurisprudence et en doctrine, certains estiment que cette action en remboursement n'est pas une action récursoire mais une action subrogatoire exercée sur le fondement de l'article 41 de la loi du 25 juin 1992. On sait que la subrogation légale n'est pas autorisée contre les parents et alliés en ligne directe, sauf en cas de malveillance.

La portée du terme « malveillance » au sens de l'article 41 prête elle-même à discussion dans le contexte d'une assurance de responsabilité civile. L'article 41 vise en effet la malveillance dirigée contre un assuré et non la malveillance dirigée contre un tiers. Or, dans l'hypothèse visée, il s'agirait de la malveillance du mineur à l'égard du tiers lésé et non de la malveillance d'un proche à l'égard d'un assuré. Il n'est donc pas certain qu'un recours pourrait être exercé par l'assureur sur cette base. Certains estiment en outre que le terme « malveillance » exprime une gradation supplémentaire par rapport à la faute intentionnelle au sens de l'article 8, car elle impliquerait l'intention de nuire.

Il convient d'éviter que la nouvelle réglementation puisse être contournée par un assureur qui prétendrait exercer son recours sur le fondement de l'article 41. Afin d'éviter cela, une modification de la loi paraît nécessaire afin d'indiquer clairement que la subrogation n'a pas lieu contre un assuré, même lorsque celui-ci est privé de la garantie en raison d'une faute intentionnelle. Cette précision n'éviterait toutefois pas un recours contre un mineur non assuré par le contrat souscrit par le civilement responsable.

sluit van 24 december 1992, bevat zulke verplichting niet meer. Het is wel zo dat sommige ondernemingen zulke dekking vandaag de dag nog bieden, maar ze doen het niet allemaal. Bovendien oordelen sommige rechtbanken dat deze bepaling nietig is omdat ze strijdig is met de openbare orde.

- Het koninklijk besluit steunt op artikel 88, derde lid, van de wet van 25 juni 1992, dat aan de Koning de mogelijkheid verleent om het recht van verhaal te beperken in de gevallen die hij bepaalt. Van deze mogelijkheid is in elk geval al gebruik gemaakt in de verzekering BA Auto.

De ontwerptekst gaat er dus van uit dat de bedoelde vordering tot terugbetaling, een regresvordering is in de zin van artikel 88. Hoewel dit in de rechtspraak en de rechtsleer een omstreden onderwerp blijft, zijn sommigen van mening dat deze vordering tot terugbetaling geen regresvordering is maar een subrogatoire vordering die op grond van artikel 41 van de wet van 25 juni 1992 wordt uitgeoefend. Zoals geweten is, mag de wettelijke subrogatie niet uitgeoefend worden tegen bloedverwanten en tegen aanverwanten in de rechte lijn, behalve in geval van kwaad opzet.

De draagwijdte van de term « kwaad opzet » in de zin van artikel 41 geeft zelf, in de context van een burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekering, aanleiding tot betwisting. Artikel 41 betreft namelijk het kwaad opzet ten aanzien van een verzekerde en niet het kwaad opzet ten aanzien van een derde. Welnu, in de bedoelde hypothese zou het gaan om kwaad opzet van een minderjarige ten opzichte van de benadeelde derde en niet om het kwaad opzet van een naaste ten opzichte van de verzekerde. Het is dus niet zeker dat op deze basis een verhaal zou kunnen uitgeoefend worden door de verzekeraar. Sommigen zijn bovendien van oordeel dat de term «kwaad opzet» ten opzichte van de opzettelijke fout in de zin van artikel 8 een bijkomende gradatie weergeeft, omdat hij de bedoeling om te schaden inhoudt.

Om de reglementering te omzeilen, zou een verzekeraar kunnen beweren dat hij zijn verhaal uitoefent op grond van artikel 41. Om dit te vermijden zou er een wetwijziging moeten komen, die duidelijk maakt dat de verzekeraar geen subrogatoir verhaal kan uitoefenen tegen een verzekerde, ook al heeft die verzekerde geen recht op dekking omdat hij een opzettelijke daad gepleegd heeft. Deze precisering zou evenwel niet kunnen vermijden dat een verhaal wordt uitgeoefend tegen een minderjarige die niet verzekerd is door de overeenkomst die de burgerrechtelijke aansprakelijke heeft onderschreven.

- Il faut aussi remarquer que l'action récursoire dont il est question est d'une nature un peu particulière. Elle déborde en effet du cadre normal de l'action récursoire telle qu'elle est conçue traditionnellement. Celle-ci sanctionne en effet en principe un manquement contractuel commis par un assuré, manquement que l'assureur a été empêché opposer à la personne lésée en raison de la loi qui entend protéger les victimes.
- Er dient ook opgemerkt te worden dat de regresvordering waarvan sprake is in het ontwerp, nogal bijzonder van aard is en geen regresvordering in de klassieke zin van het woord is. De klassieke regresvordering wordt namelijk in principe als sanctie uitgeoefend wanneer een verzekerde zich schuldig maakt aan een contractuele tekortkoming die de verzekeraar niet kan tegenwerpen aan de benadeelde, omdat de wet - die de slachtoffers poogt te beschermen - dit verhindert.

Force est de constater que dans le cas considéré, l'assureur a dû intervenir en faveur des victimes, non pas en raison d'un manquement contractuel qui aurait été déclaré inopposable par la loi, mais parce qu'il couvre la responsabilité civile des parents du mineur, en dépit de la faute intentionnelle commise par celui-ci.

Il faudrait donc à tout le moins accepter que le domaine d'application de l'action récursoire visée par l'article 88 peut déborder du cadre fixé par l'article 87 qui définit le régime d'inopposabilité des exceptions dans les assurances RC obligatoires ou facultatives.

Au vu du libellé du projet d'arrêté royal, la Commission se demande si la limitation du droit de recours est également applicable en cas de faute lourde du mineur, si celle-ci est déterminée expressément dans le contrat. En toute logique, la réponse devrait être positive. On ne comprendrait pas que le recours en cas de faute intentionnelle soit limité et que ce même recours exercé sur le fondement d'une faute moins grave ne le soit pas.

En ce qui concerne l'étendue du recours, on pourrait certainement se référer par analogie aux montants prévus par l'arrêté royal du 14 décembre 1992 relatif au contrat type d'assurance automobile, si ce n'est que le jeune âge du défendeur pourrait ici justifier des montants moins élevés.

La Commission s'interroge cependant sur les termes « dépenses nettes » qui sont censés délimiter l'étendue du recours et se demande si les montants fixés par l'arrêté royal sont indexés

Er dient vastgesteld te worden dat in het betreffende geval de verzekeraar de slachtoffers moet vergoeden, niet omdat er sprake is van een contractuele tekortkoming die volgens de wet niet-tegenstelbaar is, maar omdat hij dekking moet geven voor de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de ouders van de minderjarige, ondanks het feit dat die minderjarige een opzettelijke daad heeft begaan.

Er zou dus op zijn minst moeten aanvaard worden dat het toepassingsgebied van de regresvordering bedoeld in artikel 88 ruimer is dan dat van artikel 87, dat handelt over de niet-tegenstelbaarheid van de excepties in de verplichte of facultatieve burgerrechtelijke aansprakelijkheidsverzekeringen.

Op basis van de opstelling van het ontwerp van koninklijk besluit, stelt de Commissie zich de vraag of de beperking van het recht van verhaal ook van toepassing is bij zware fout van de minderjarige, als deze uitdrukkelijk bepaald is in de overeenkomst. Logischerwijze zou het antwoord positief dienen te zijn. Het zou onbegrijpelijk zijn dat het verhaal ingeval van opzettelijke fout zou beperkt zijn en dat hetzelfde verhaal uitgeoefend op basis van een minder zware fout niet zou beperkt zijn.

Wat betreft de omvang van het verhaal, zou zeker kunnen verwezen worden naar de bedragen die bepaald zijn in het koninklijk besluit van 14 december 1992 betreffende de modelovereenkomst inzake de aansprakelijkheidsverzekeringen motorrijtuigen. De jonge leeftijd van de verweerder zou evenwel minder hoge bedragen kunnen rechtvaardigen.

De Commissie stelt zich evenwel de vraag wat bedoeld wordt met de term « netto-uitgaven » die de omvang van het verhaal moet afbakenen en vraagt ze zich af of de door het koninklijk besluit bepaalde bedragen geïndexeerd zijn.

-◆-

-◆-

3. CONCLUSIONS

La Commission des assurances approuve les objectifs que le projet d'arrêté royal poursuit. Il paraît en effet indispensable de limiter le montant du recours lorsqu'il est exercé contre un mineur ayant commis une faute intentionnelle afin d'éviter que ce dernier soit contraint de traîner cette dette de remboursement pendant de longues années. Il devrait en aller ainsi également en cas de faute lourde.

La Commission doute cependant que ces objectifs puissent être atteints efficacement sans une modification de la loi du 25 juin 1992.

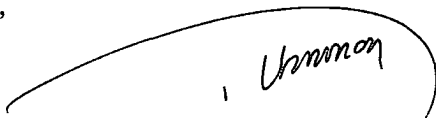
Elle attire en effet l'attention sur la controverse qui existe actuellement en jurisprudence et en doctrine sur la nature du recours en remboursement exercé par l'assureur en cas de faute intentionnelle du mineur. Pour certains, cette action est une action subrogatoire exercée sur le fondement de l'article 41, pour d'autres il s'agit d'une action récursoire au sens de l'article 88. L'arrêté royal s'inscrit dans ce courant. Il faut donc être conscient que si l'action est qualifiée de subrogatoire, elle pourrait échapper à la limitation du recours prévue par un arrêté royal pris sur le fondement de l'article 88.

C'est la raison pour laquelle il serait sans doute préférable de compléter l'article 8, alinéa 1er ou d'insérer un nouvel article, en vue de préciser l'effet relatif de la faute intentionnelle dans les assurances de responsabilité civile relatives à la vie privée et en donnant au Roi le pouvoir de limiter le recours lorsque cette faute est imputable à un mineur. Ces limitations pourraient s'inspirer de celles prévues par l'article 24 de l'arrêté royal du 14 décembre 1992 relatif au contrat-type d'assurance automobile, sous la réserve énoncée plus haut.

Dans les limites des montants indiqués, il importe également que le mineur soit protégé contre un recours qu'il soit ou non assuré par le contrat souscrit par ses parents.

-◆-

Le Président,

B. DUBUISSON

3. BESLUITEN

De Commissie voor Verzekeringen hecht haar goedkeuring aan de doelstellingen van het ontwerp van koninklijk besluit. Het lijkt namelijk noodzakelijk dat een beperking wordt ingevoerd van het bedrag van het verhaal dat wordt uitgeoefend tegen een minderjarige die een opzettelijke fout heeft begaan, zodat wordt vermeden dat deze minderjarige gedurende vele jaren deze terugbetalingsschuld moet dragen.

De Commissie betwijfelt echter of deze doelstellingen op efficiënte wijze bereikt kunnen worden zonder wijziging van de wet van 25 juni 1992.

Zij vestigt de aandacht op de controverse die momenteel in de rechtspraak en in de rechtsleer bestaat over de kwalificatie van de vordering tot terugbetaling die door de verzekeraar wordt uitgeoefend wanneer een minderjarige een opzettelijke fout heeft begaan. Voor sommigen is deze vordering een subrogatoire vordering op basis van artikel 41, voor anderen gaat het om een regresvordering in de zin van artikel 88. Het koninklijk besluit ligt in de lijn van dit laatste standpunt. Er dient dus rekening mee gehouden te worden dat als de vordering wordt gekwalificeerd als een subrogatoire vordering, zij zou kunnen ontsnappen aan de beperking die voorzien wordt door het koninklijk besluit dat gebaseerd is op artikel 88.

Daarom zou het ongetwijfeld de voorkeur verdienen dat artikel 8, eerste lid zou aangevuld worden of dat een nieuw artikel zou ingevoerd worden, om te wijzen op het relatieve effect van de opzettelijke fout in de aansprakelijkheidsverzekeringen met betrekking tot het privé leven en om aan de Koning de bevoegdheid te geven om het verhaal te beperken als zulke fout begaan wordt door een minderjarige. Deze beperkingen zouden het voorbeeld kunnen volgen van de beperkingen die voorzien zijn door artikel 24 van het koninklijk besluit van 14 december 1992 betreffende de modelovereenkomst inzake de aansprakelijkheidsverzekeringen motorrijtuigen, onder voorbehoud van wat eerder vermeld is.

Binnen de grenzen van de aangegeven bedragen is het ook van belang dat de minderjarige beschermd wordt tegen een verhaal ongeacht of hij verzekerd is door de verzekeringsovereenkomst die zijn ouders onderschreven hebben.

-◆-

De Voorzitter,